

Դ Բնագրին ստորագրեալ է)

Աշոտ Սիւրբէ, Գրիգոր արեւիկեացոյ (Յովէանայ,
Պաշտօնականաց արեւադարի, Ս. Ս. Դանիէլեանց ։

Անդունելի կարգինսկին գործակալը Վարդի եպիսկոպոսը, որ խորհրդով Բաբուշինսկիումն վանքը կրքնակեր և գաղտնի կերպիւ կառավարութեան դէմ խռովութիւններ գրգռելու կաշխատէր, այս օրերս բռնուեցաւ և ի բանտ դրուեցաւ:

Իտալիոյ տէրութեան յառաջագիւմութիւնը կը շարունակուի և կը հաստատեն թէ Վաթիկան կայսրը խնդրած է Ռուսաց օգոստոսփոս կայսերէն որ բարեհաճի ճանաչելու և ընդունելու զթագաւորութիւնը միացեալ Իտալիոյ:

Հետեւեալ կայսերական հրովարտակը (խաթ. թի հիւմայուն) ամսոյս 10ին չորեքշաբթի օրը կարգադրուեցաւ տէրութեան նախարարաց ժողովոյն մէջ:

Իմ վսեմաշուք Վէլիքս,

Ամեն մարդ զիտէ թէ ելեւմտից խնդիրը ամեն կառավարութեանց մէջ զործերուն հոգին է:

Այս վերջին ժամանակներս՝ ստիպողական պատճառներու և կարգէ դուրս պարագաներու աղաղակ վրայ եկած ծախքերը պարտքեր յառաջ բերեր էին, որոց մէկ մասը հիմա կանոնաւորուած է, մնացածն ալ մասամբ մը ելած թղթագրամներով զոցուած է:

Այս վիճակը ելեւմտից վարչութիւնը շփոթելով, այժմեան դժուարութիւններուն պատճառ եղաւ:

Համոզուած ըլլալով որ ելեւմտից բարեկարգութիւնը միայն կրնայ պատասխանել մեր այն բաղձանքը որ ունինք մեր Տէրութեան բարեբաւորութիւնը իր հարստութեան միջոցներուն համաձայնութեամբը զարգացնելու համար, մեր ամեն կարգի հպատակներուն կատարեալ բարեկեցութեանը համար, մեր զօրքերուն ամեն կերպով և ամեն տեղ բարեք վիճակի մէջ ըլլալու, ինչպէս նաև անոնք կարօտութենէ բոլորովին ապահովուելու յարմար ըլլալը միջոցներուն գործադրութեանը և վերջապէս մեր Տէրութեան ցամաքային և ծովական զօրութեանց լաւ սահմանադրուելուն և ամեն վարչական բարեկարգութեանց ի գործ դրուելուն համար: Եւ այս ամեն բարեկարգութիւնները կախում ունին Տէրութեան եկամտից կանոնաւոր հաւաքմանէն ու զօրծածութենէն, հաշիւներուն հրապարակաւ քննուելէն և ամենուն հաղորդուելէն, ինչպէս նաև վարկին (քրէտիթ) հաստատութենէն՝ որ ամեն ելեւմտական գործողութեանց հիմն է թէ՛ կառավարութեան և թէ՛ ժողովրդոց նկատմամբ:

Սեփաւորութիւնը բնական և պաշտօնական կեդրոնն է ամեն վարչութեանց, որոց մէկն ալ ելեւմտականն է: Թէպէտ մեր ամեն պաշտօնեաները միաբանութեամբ կաշխատին այս կարևոր խնդրոյն,

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ղափառ ամառները ելանելով յիւրաքանչիւր ամսեան՝ պիտի աշխատի:

Ա. Դանթասցուցանել զմեր բարեպաշտ ժողովուրդը մեր եկեղեցւոյ արարողութեանց, սովորութեանց, ծիսից և խորհրդոց, ևս և ազգային և ընդհանուր եկեղեցական պատմութեան, վարուց և գործոց սրբոց, և այլն:

Բ. Ի ըլլա հանել զմեր հին մատենադրաց վաստակը՝ որպիսի են՝ պէսպէս հաստաձք կամ զուլք բանից՝ հանեալք յընտիր կամ ի պիտանի դրձակի երկասիրութեանց՝ Վախնեաց, Ճառք, նամակք, երգք կամ տաղք ազգի ազգիք, յիշատակարանք հնագիր մատենից, և այլն, որք ծածկեալ մնալով փոշիների տակ՝ մինչև ցայսօր համարուում էին կամ բնաւ կորած և կամ անյայտ, և որոց տպագրութեամբն՝ մեր եկեղեցական՝ Բաղաբանական և Գրականական պատմութեանց վերայ իշխում է նոր ըլլա:

Գ. Տալ տեղեկութիւնք ի վերայ ժամանակակից եկեղեցական անցից և գործոց:

Դ. Լաւ Զարգացման Որոշումը ըրալին ելանելով յիւրաքանչիւր ամսոյ 10ին և 20ին՝ պիտի պարունակէ իւր մէջ:

Ա. Պաշտական լուրեր:

Բ. Տէրութեան այնպիսի կարգադրութիւնք, որք վերաբերին կամ առ մեր Ազգն, և կամ առհասարակ առ ամենայն հպատակ Տէրութեան, որոց տեղեկութիւնը հարկաւոր է անշուշտ և մեր Ռուսիաբնակ

սակայն այս նիւթիս համար ամեն պէտք եղած միջոցներուն անօրէնութիւնը, և ամեն տարի մեր կառավարութեան ելեւմտից զուգակշռոյն հետ մեր գանձուց հաշուեցուցակը շինելու ու հրատարակելու, ինչպէս նաև կեցած պարտքերուն վճարումը, վերջապէս շրջաբերութեան մէջ եղած թղթագրամոց անպատեհութիւնները վերջնելու յարմար միջոցներ մտածելու և այս կերպ պարագերուն վճարումը՝ չեն կրնար կատարուիլ՝ բայց միայն կանոնաւոր ձեւ մը ձեռք առնելով: Ասոր համար պէտք է նոր եկամուտներ ձեռք բերելու հարկաւոր ըլլալը միջոցներն ի գործ դնել, որպէսզի գանձը կարենայ կատարել վերոյիշեալ պարտոց վճարմանը համար յանձն առած պայմանները: Սէկ խոսքով, ըստ ըստ հարկ է այս նպատակաւ ամեն պէտք եղած բարեկարգութիւններն ընել, ելեւմտից պաշտօնատան անկախ և յատուկ վարչութեան բնութիւնը՝ իր եակաւ հանգամանքը պահելով, մեր կայսերական բոլոր գանձերուն ընդհանուր տեսչութիւնը Սեփաւորութեան պաշտօնին հետ կը միացնենք, և այս բարձր վարչութիւնն անոր կը յանձնեմք:

Սեր վճարական կամքն այս է որ բաղձալեւ բարեկարգութիւններն անյապաղ կատարուին, և որովհետեւ այս պարագաներուն մէջ ձեռք առնուելիք միջոցներն ամեն կերպով կատարեալ պէտք է ըլլան, և վերջապէս՝ որովհետեւ յառաջունէ կազմուած ելեւմտից ժողովոյն անդամներն ալ բնականաբար իր հրամանին ներքե պիտի ըլլան, և այն անգամոց ամենէն հմուտ և ամենէն ձեռնհասներուն խորհուրդներէն օգուտ կրնայ քաղուիլ, այս նպատակին համար պէտք եղած ամեն միջոցները մասնաւորապէս պիտի մտածես, և մեր միւս պաշտօնից հետ խորհրդակցութեամբ հետզհետէ ընելիք որոշումները պիտի ներկայացնես ինձ:

Ամենակալն Աստուած ամենուն յաջողութիւն պարգևէ և մեր ջանքերը մեր նպատակին հասցունելու բարեհաճի: 1278 Ռէպէտ 19:

Ստորոք ի մէջ անդալան կառավարութեան և հելենական հիւպատոսարանին քաղաքիս վիճ մը ծագեցաւ, որուն ճիշտ պատմութիւնը արժան կը համարվի մեր ընթերցողաց առջեւ դնել այս տեղ:

Երբք ամիս կայ, որ Բարձրագոյն Պրան հրապարակ մահմէտական և քրիստոնէայ վաճառականներէ ստորագրեալ աղերսագիր մի մասնուցաւ քաղաքիս ընդհանուր կառավարչին՝ որ զինի ու շաղկապութեամբ կարգաւոր զոյն, յանձնեց զնայն գրուածք Վաւարական դատատանարանին: Այս աղերսագրոյն ստորագրողները կը պահանջէին, որ անմիջապէս բանտարկուի Օսմա:

Համազդեաց:

Դ. Երբք և արտաքին լուրեր ժամանակակից արժանայիշատակ գործոց, անցից, գիտութեան և գիւտից վերայ:

Ե. Վաւարական յայտարարութիւնք, այն է այլ և այլ ասորանքներ (թերի, տորոնի, և այլն), և վաճառելի մատենից գիրքն:

Բաց յայտ յիշատակուածներէց, մեր լրագրին պիտի ունենայ նաև առանձին մասն:

Զ. Բանասիրական, յորում պիտի պարունակուին ճանապարհորդութեանց, վկայատուութեանց, բարոյական պատմութեանց, և այլ զուարճալի և օգտակար գրուածք թարգմանութիւնք: Եւս և զանազան յօդուածք նոր հեղինակաց, թէ՛ արձակք և թէ՛ չարձակ, թէ՛ շարագրած և թէ՛ թարգմանած:

Տարեկան գիրն Ղափառ և Զարգացման Որոշումը ըրալին միանգամայն՝ է 5 ուրբալ արձակ կանխիկ վճարել:

Բաժանորդքն պիտի ստանան Ղափառ իւրաքանչիւր ամսեան տետրակը և լրագրի իւրաքանչիւր համարը անխափան յիւր ժամանակին յարգունի թղթատանէ՝ առանց վճարելոյ զտաքման ծախքը:

Բաժանորդութեան ցանկացողն՝ յորոց և իցէ քաղաքաց Ռուսաստանի՝ կարող է իւր առանձին նամակով ուղարկել ի ձեռն փոստի զնախանշանակալ տարեկան գիրն առ հրատարակչուն ի Ռոսիա:

Հրատարակիչը

Սէր Սեբեանց և Օսթապ Սեբեանց:

Իսկ կոչուած երիտասարդ վաճառականը. ըստ որում իրենցմէ շատ տեսակ ապրանք պայմանաւաճառ (վառէ) ծախու առեր է և զինի յուր արկիւղ դանոնք Լաւրպա, սնանկացիք է: Սնանկանալէն երեք օր յառաջ, դարձեալ ծախու ապրանք առեր է պայմանաւաճառ, ուր ընդամենը 300 հազարի չօր պարտք ըրեր է:

Թէպէտեւ Օսմարիային հայրը շալկալի է, և անոր գերգաստանը՝ որ քառասուն տարիէ հետէ իզմիր կը բնակի, օսմանեան տէրութեանը հպատակ է, այսու ամենայնիւ սնանկացող Օսմարիան հելենացի եմ ըսելով, իւր հաշուետուաւորները տարեր հելենական հիւպատոսարանին դիւանատունը (քանիւ լարիս) յանձնէր է: Իսկ Վաւարական դատատանարանը՝ իրեն յանձնուած այս գործը քննելէ յառաջ, պահանջեց որ ազգայնութեան խնդիրը որոշուի:

Այս միջոցիս, հելենական հիւպատոսարանը սինդիկոսներ այսինքն հոգաբարձուներ կարգած էր այս գործը տեսնելու համար. որոնք փութացեր էին վաճառելու սնանկացիլոյն վերաբերեալ չոր թուղերը, որ շտեմարանի մը մէջ ի պահեստ դրուած էր: Սակայն երբոր հարկ եղաւ թուղերը յանձնել գնոյ առնողին, Օսմարիային պարտատէքները գէմգրին խնդրելով որ այս գործը օսմանեան Վաւարական դատատանատունը տեսնուի, ըստորում թէ իրենք և թէ իրենց պարտապարտ Բարձրագոյն Պրան հպատակ են, կըսէին:

Իրաց այս վիճակին մէջ, հելենական հիւպատոսարանը խնդրեց քաղաքիս կառավարութեանէ որ հրաման տայ, որպէսզի յիշեալ թուղերը՝ ծախու առնողին յանձնուին. բայց մեր վսեմափայլ կառավարիչը մերժեց հիւպատոսարանին խնդիրը: Հիւպատոսարանը բողբեց այս մերժման դէմ, և Վորին Վսեմութիւնը պատասխան տալով՝ իւր իրաւունքը հաստատեց: Եւ չէ՛ թէ՛ յիշ, որ կայսերական գործակալէ արտաքին գործոց համար, միջամտ իւր ըլլալով այս խնդրոյն, հարցաքննութիւն եղաւ սնանկացիլոյն ի ներկայութեան Վորին Վսեմութեան և հելենական հիւպատոսարանին թարգմանին: Այս հարցաքննութեանէ յայտնուեցաւ թէ, սնանկացիլոյն հայրը Օսմարիա անուն հապտակ և պաւլի, որ շատ տարիներէ ի վեր իզմիր կը բնակի: Սնանկացեալը 1856ին Վիեննա գացեր է օսմանը ի համար, և իզմիր վերադառնալուն հելենական անցագիր մի (բաւարորթ) առեր է: Այս անցագիրը կորսուած ըլլալով, տեղայն հելենական հիւպատոսարանը ուրիշ անցագիր մը տուեր է, որ այժմ սնանկացիլոյն քոյն է:

Այս հարցաքննութեանէ ետեւ, տեղական կառավարութիւնը հաստատուն ըլլալով թէ Օսմարիան Բարձրագոյն Պրան հպատակ է, հրաման ըրաւ որ օսմանեան բանտերուն մէջ արգելուի: Եւ թէ միայն ազգայնութեան խնդրոյ մը վրայոք ըլլար վիճը, կարելի էր յանձնել Օսմարիան հելենական հիւպատոսարանին և յետոյ քննել գործը: Սակայն ըստորում խաբէութեամբ դրամ յափշտակեր է, և 300 հազար զուռու իրաւահանձն իրմէ օսմանեան հպատակներէն, փանտրոյ մեր փսմափայլ կառավարչը հարկագրեալ է ձեռքէ չձգել զիշխալ սնանկացեալը: Ահա այս կեցութեան մէջ կը գտնուի այժմ այս խնդիրը:

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն

Ելեւալ շաբթու ուրբաթ օրը, Միացեալ Նահանգաց նոր հիւպատոս մեծարդոյ միտոր Ղիւլիուս Պինի, հաճեցաւ այցելու թեան գալու սուրբ Մեսրոպեան գաղոցին. որուն բարեկարգութիւնը և յառաջագէմ ընթացքը տեսնելով մեծապէս ուրախացաւ, և վարժարանին այցելուաց տուեալին մէջ փութացաւ իւր խնդակցութիւնը և իւր գոհունակութիւնը գրով ու իւր ստորագրութեամբը յայտնելու:

Սեփաւոր միտոր Պինի հիւպատոսը Մեսրոպեան գաղոցէն ելելով՝ սուրբ Մեսրոպեանի եկեղեցին մնալ պարտեալ, և յետ այնորիկ մեր

գերատառի տեղ Պօղոս սրբազան արքեպիսկոպոսին այցելութեան գնաց, որ արժանաւոր յարգանքով և իւր սովորական մարդասէր բնաւորութեամբը ընկալաւ Վերիկոյ Սիւսեանը։

Սիւսեան Պօղոսին հիւպատոսը, որ շատ ճանապարհորդութիւններ քննած է թէ՛ Վերիկոյի և թէ՛ Ներսիսի մէջ, գիտնական երեւելի անձ մըն է և մեծ գիւրութեամբ կը խօսի շատ լեզուներ։

Քաղաքիս իտալոյ նոր հիւպատոս մօտիկ Պէրիօ, որ իւր նախորդին մօտիկ իննա տարեկան հայասէր սպիւն զգացմունքը ունի ու մարդասէր և քաղցրաստի պաշտօնատար մըն է, չորեքշաբթի օրը հաճեցաւ այցելութեան գալու մեր գերատառի Վաղարշի։ Նորին Սրբազանութիւնը, որ առջի օրէն գիտէր թէ յիշեալ հիւպատոսը պիտի գայ, քանի մի քահանայի ք. և ազգային քանի մի լեզուագէտ երեւելիաց ընկերութեամբ արժանաւոր պատուով և մեծարանքով ընդունեցաւ Վաղարշը։ Վաղարշը ինքնապէս համարուած արժանաւոր երեւելիներէն։

Վեճաբոյ մօտիկ Պէրիօ հիւպատոսը, որ մեծ համակրութիւն ունի Հայոց ազգին վերայ և աւելորդ ուսումնասիրական յառաջողութեանցը՝ ի սրտէ՛ս փափաքող է, խոստացաւ մօտեցաւ այցելութեան գալու մեր սուրբ Վերսպեան և Ներսիսի մօտեցաւ ազգային կրկին արժանաւոր։ Որոյց յառաջողութեան և բարեկարգութեան համար արգէն ուրախ սրտիւ լաւ եմ ըստաւ։

Ազգային քաղաքական ժողովը անցեալ շաբթու դուրսեցաւ յատանդարանէ՝ հոգ տարաւ ի ներկայութեան մեր սրբազան Վաղարշին, առաջ խորհրդով վիճակաւ հրամարտեալ անդամոց յաջորդներէն ուրիշ նոր անդամներ ընտրելու օրինակով քուէարկութեամբ, ըստ անօրէնութեանց ազգային Սահմանադրութեան։

Ահա տակի յիշեալ ընտրութեանց արդիւնքը։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Որ բաղկացաւ է ի վեր անդամոց։

Անցեալ տարւանէ	Պարտնայք
Մնացած,	Մարտիրոս Արքիեպիսկոպոս .
«	Յօսաննէս Մարտիրոսեան .
Նոր ընտրուած,	Ստեփան Մ. Ճանարտարեան .
«	Պապատար Գ. Պաղպաղարեան .
«	Ստեփան Յ. Տէպեան .
«	Մանուկ խաչիկեան .

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Որ բաղկացաւ է ի վեր անդամոց։

Անցեալ տարւանէ	Պարտնայք
Մնացած,	Յօսաննէս Սիմօնեան .
«	Ղազարոս Յօսանեան .
Նոր ընտրուած,	Յակոբ Ղազարեան .
«	Յակոբ Աղանեան .
«	Գրիգոր Պէրկանդեան .
«	Պարտնայք Սիմօնեան .

ԵԼԵԻՄՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Որ բաղկացաւ է ի վեր անդամոց։

Անցեալ տարւանէ	Պարտնայք
Մնացած,	Յակոբ Գաբրիէլեան .
«	Խաչատուր Դանաթեան .
Նոր ընտրուած,	Պօղոս Վարդապետեան .
«	Սիմօն Վեպեան .

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Որ բաղկացաւ է ի վեր անդամոց։

Անցեալ տարւանէ	Պարտնայք
Մնացած,	Ստեփան Դանաթեան .
«	Յարութիւն Սիւսեան .
Նոր ընտրուած,	Յօսաննէս Սիւսեան .
«	Յակոբ Վարդապետեան .

Ստեփանի մէջ Հաճախիչ Ռոմիոյ անուն լրագրոյն առաջին այսինքն անցեալ ամիս օգոստոսի 10 թուոյն մէջ, Հաճախիչ լրագրոյն(1) խմբագիր պարոն Ստեփաննոսի Նազարեանց Հայոց ազգին համար առաջարկած եկեղեցական նոր կարգադրութեան (բեֆօրմ) վրայք խօսակցել կրէ թէ։

«Թէ և սկզբունք (այս դործը) ոչինչ համարեցաւ և բոլոր երեսութիւն մօտէր վերջանալու, (չորսանալու) թիւն այն։

(1) Հայերէն լրագիր մըն է որ քանի մի տարիէ հետեւ կը հրատարակուի ի Մոսկուա։

հերմանց, որով մին քանի հարադատ Հայք դուրս եկան ինքնորոշ աստիճան և աստիճան հարազատ շարժում, բայց այնու ամենայնիւ կարծես թէ պիտի շարունակուի միայն մէջ այն ճանապարհով, որով ընթանում էր մինչև այժմ, այլ մին այլ ճանապարհով, որ առիթի գործէ և հաստատուն։ Պ. Չորեքշաբթի, որ յանձնէր առիթ աշխատութիւնը դժուարացանքով իւր հոյակապ լինելով օտարութեամբ վարդապետութիւնները, բաւական չհամարելով հերքել այլանդակ ինքնորոշ աստիճան յօդուածներով, որ յայտնի են ընթերցողներին, նախակէ դրած մեր վեհապառ սրբազանատար Վաղարշի, և կանոնադրութեամբ ինքնորոշ սրբազան Սիւսեանին, որոյ մէջ ինքնորոշ վեճակ կամ ինքնորոշ հարկաւորութիւնը և կամ անհարկաւորութիւնը։ Եթէ հարկաւոր է, ապա մէջ նա, ինքնորոշ, եթէ հնացած և մաշված է մեր և կեղեցիկ, թող ուրեմն նորոգէ նորա կեղեցիկութիւնը մեր հոգեւոր բարձրագոյն Ստեփան Ս. Վաղարշի, որ մեր սրբազան, որպէս ասում է Պ. Նազարեանցը. խաւարից դուրս գալով մի ընդ տեսանէ, մի կեղեցիկութիւն ստանալ, պատուաւոր անդամ լինի մարդկութեան, և վերջապէս քննող ու զննող քրիստոնէայ՝ աւետարանական վարդապետութիւնը հասկացող։ Իսկ ընդ հակառակին, եթէ առաջարկուած ինքնորոշ ոչ միայն հարկաւոր է, այլև սարսափելի և ազգակործան, թող սորա ևս վճիռ տան, որ ժողովրդի միտքը խաղաղութիւն վերջանան այդ կրօնական կռիւները և տարածանքութիւնը, որից մեր Ռուսիայի ազգայինը ազատ էին մինչև այժմ, և որ բայց ի վնասին՝ այլ բան չունին բերելու ազգին միութեանը։

Այս կրօնական խնդրոյն վրայք յատուկ խորհուրդ ըլլալով ի սուրբ Վաղարշի, ազգային սրբազան Սիւսեան 1861 Յունիսի 8 ամսամբով դատաւարութեան վճիռ մի հանած է. զոր լրագրոյն Ռանտիրակոնի մէջ կը հրատարակեմք ի տեղեկութիւն մեր ընթերցողաց։

Հաշտեալն Յունիսի 10 ամսամբով հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտան։

Ըստ հրամանի Բարձրագոյն Վրան, զինուորագրութիւն մօտերս պիտի սկսի բոլոր Վարդապետաց մէջ։ Հաշտեալն նահանգին բաժինը 1000 հոգի է, զորս պիտի տայ օսմանեան զորքանակին։ Տաւրեն մէկ տարի կայ որ զինուորագրութիւն չեղած Հաշտեալն նահանգին մէջ, ուստի այս դործը զիւրին բան չէր և իւրաքանչիւրը կը վախճար որ խոսովութիւն մի չծագի ոչ միայն ընդդէմ տեղեկան կառավարութեան, այլև ընդդէմ բոլոր քրիստոնէից։ Վանքի 1850ին պառակտած արևելահայ խոսովութեանց յիշատակը անմահաց կը մնայ ամենուրեք մտաց մէջ. թէ սկսեալ այն ժամանակ, Բարձրագոյն Վեհմեծ փառալից զործունեութիւնը և հաստատուն ընթացքը շուտով զսպեցին զպատմութեանը։

Վերջապէս զինուորագրութեան ձայնը տարածուելուն, հին երկիւղները և ահաւորող նորոգութեան. բայց հասարակութիւնը շուտով հանգստեցաւ, տեսնելով որ տեղեկան կառավարութիւնը բաւական զօրք կեղծանայոց ըստ պառակտելու բնական ընդ զամենքը եթէ ապրել տամբութեան և գիւղացութեան նշան մի տեսնուի։ Չինուորական կառավարութեան այս հաստատմամբ ընթացքը վերաւելաւ երկիւղ մի տպաւորեց բոլոր խոսովայոց անձանց վերայ, որոնք չհամարձակեցան գիւղացութիւն ընկնուի։

Բնատի զինուորագրութիւնը օրինաւոր կերպիւ և հանդարտութեամբ կատարուեցաւ Հաշտեալ քաղաքին մէջ. որ 280 հոգի տուաւ։ Քաղաքի մի զօրագունք յուղարկուեցան Հաշտեալ շրջականները, որպէսզի անոնց վերաբերեալ զինուորագրութիւնն ալ ի գործ դրուի շուտով։

Իգիւղատունն Յունուարի 9էն կը բերն մեղ։

Բարձրագոյն Սիւսեան փառանք ունի աւելուցնել իւր բարեւոր վիճակի մէջ է, երկու օրէ ի վեր Վեճախիցի կը գտնուի Վերին Լիգիւղատունն դառնալով։ Ստեփան փառալից ևս, որ վերաբերային ուղեկից եղած էր այստեղ կը գտնուի այժմ։

Փոխառութիւն մը ընկնու խօսքը վերստին տարածուեցաւ, և թէպէտ տակաւին հիմնաւոր բան մը չկայ, սակայն կերեւի թէ կառավարու-

թիւնը գրամայ կարօտութիւն ունի և հարկաւոր փոխառութիւն մի պէտք է որ ըլլայ։

Քանի մի օրէ ի վեր գործութեան խօսք ըլլար։ Վանքի խորհրդա փառանք հոգ տարաւ շուտով մարքելու զքաղաքը թափառական շարագործներէն. որոնք հասարակաց անդորրութիւնը ցաւալի կերպիւ կը խառնէին։

Վեճիցի և Վերիկոյ մէջ պատահած լինէր բարեկամաբար լմննալուն լուրը այստեղ հասնելով, բամպակաց գիւղերը խօսին բարձրացան 2-3 թաղեա առ կենդանաւ և շատ վաճառումներ եղան Վեճիցի համար։

Վերթե քառասուն օր շարունակ անձրեւ գալէ ետեւ, օդը պարզեցաւ և պատուական ու պայծառ օրեր կընէ այժմ։

ԲԱՍՏԻՐԻՔ ՀԱՅ-ԳԱՂԱԿԵՐԵՆ

Յօրինեաց արժանապատիւ Ամբրոսիոս

Վարդապետ Գաղաթեան։

Նշանակեալ վարդապետ Հայկազեան վարժարանին, անդամ Ստեփանն ընկերութեան Փարիզու, պատմական ճանապարհի Գաղաթեան, Սրբեկեան ընկերութեան Փարիզու, և այլն, և այլն։

Տպւալ ի Փարիզ 1861։

Բարակ ու աղւոր բոլոր վերայ շատ մարդու տպեալ ու 1052 երեսէ բաղկացեալ փոքրադիր բառգիրք մըն է որուն պատուականութիւնը և կատարելութիւնը իւրաքանչիւր շուտով պիտի հասկանայ երբոր անգամ մը աչքէ անցնէ զայն։

Թեպէտեւ փոքրադիր, սակայն այս բառգիրքը՝ ուրաքանչիւր մեծադիր բառարանի մը գրեթէ ամեն նիւթը համառօտիս կը պարունակէ, առանց ի բաց բոլոր պիտանի բառերը, անոնց բազմադիմի և փոխաբերական առումները, և հայկաբանութեան ու գաղափարաբանութեան զանազան ոճերը և դարձուածները։ Ուսումնական հասարակութիւնը պիտի տեսնէ թէ այս նորատպ Հայ-գաղաթեան բառգիրքը միեւնեցայնոր հրատարակութեան կատարելագոյնն է ըստ ամենայն մասին, այսինքն թէ բառից առատութեանը կողմանէ և թէ անոնց նշանակութեանց ճշգրտութեանը և յստակութեանը կողմանէ։

Յայտնի է որ գաղաթեան պիտանի և տիեզերական լեզուին ուսմանը հետեւող Հայ պատմիկները մեծ կարօտութիւն ունեին այսպիսի կատարեալ բառգիրքի մը, որուն հրատարակութեանը շատ փափագեցող կը պատահէին։ Ուստի արժանապատիւ տէր Ամբրոսիոս վարդապետը՝ ազգային ուսումնասիրաց այս կարօտութիւնը լցուցանելու բաղանջով՝ արիւթաւ ձեռք գրեցաւ այս գիւղարանի և տարածական գործոյն, ու գիրքը ևս ցորեկ մեծ եռանդամբ շատ տարիներ աշխատելէ ետեւ յաջողեցաւ վերջապէս ի լոյս բնծայելու այս պատուական բառգիրքը. որ՝ տարակոյս չունիմք, մեծ սիրով և անկեղծ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուի բոլոր հասարակութեանը։

Սօսիւ եղ. Տիւրքիէ հայագետ բազմամուտ գաղափար վարժապետը, որ Փարիզու Արեւելեան կենդանի լեզուաց կայսերական դպրոցին մէջ դաստառու է, յատուկ նամակաւ մի իւր խնդակցութիւնը ևս իւր շնորհակալութիւնը յայտնած է մեծարգոյ Ամբրոսիոս վարդապետին, անոր այս պատուական աշխատութիւնները համար։

Հարկ կը համարիմք ծանուցանելու, թէ այս Հայ-գաղաթեան բառգիրքը նուիրուած է ի հեղինակին առօրտապատ. Աղեքսանդր կայսր ամենայն Ռուսաց։ Կրկնապատի Կ. Պօլսի ամեն գրաւմաստաց քով է. Իգիւղ Սրբազան տաղաւորութեանը։ Իւրաքանչիւրոյն գինը՝ 45 ֆրանք է։

Վեճիցի լրագրոյնը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակեն Վեճիցի խորհրդի ծովային զօրութեանց վրայք։

«Վերկայ տարւոյն Յունուարի սկիզբը, ծառայութեամբ զբաղեալ ամեն կարգի մեծ և սպորտի նաւուց թիւը 856 հատի կը հասնէ։ Բայց յայտնէ 150 ճակատամարտ և ուրիշ առաջ գաստաւոր նաւեր կը գտնուեն Վեճիցի և անոր գաղթականաց երկիրներուն ծովածոցներուն մէջ վան պահպանութեան, որ ընդամենը հազարէն աւելի պատերազմական նաւ ըսել է։

«Վաղարշ, գործքով զբաղեալ կամ շնորհ ի կամ ծառայութեան մը համար պատրաստութեան մէջ գտնուած 856 նաւերէն 105 հատը միայն առաքատաւոր են և իսկ մնացեալը ամենքն ալ շոգեշարժ նաւեր են։ Նաւուց մաս-

նաև որ ցուցակին նայելով, ասոնցմէ 81 հատը եռայարկ նաւեր են, և իւրաքանչիւրը 74էն 131 թնդանօթ կըլրէ, 22 հատը 60էն 70 թնդանօթ կըլրէ, 44-51 թնդանօթ կըլրէ ֆուկաթներ ևս կան և գրեթէ բաց 'ի տասը հատն մնացեալ ամենը սքրու նաւեր են: Զիսուհը և օթ նաւ կան որ 22էն 50 թնդանօթ կըլրեն և ասոնցմէ շատերը եռայարկ նաւու մեծութեամբ շինուած են: 29 պտուտակաւոր շոգեշարժ գործիք և ֆուկաթներ կան, իւրաքանչիւրը 22 թնդանօթով: Գարձեալ 317 պտուտակաւոր շոգեշարժ նաւեր, իւրաքանչիւրը 22էն պակաս թնդանօթով և 185 թնդանօթակիր (քանոնիւ) շոգեշարժ նաւեր կան, իւրաքանչիւրը 17մէս գրոնկի երկու թնդանօթով:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈԼԻՍ, 24 ՅՈՒՆԻՍԻՐԻ

Կայսերական հրովարտակաւ, հետեալ պաշտօնաբանութիւնները և փոփոխութիւնները եղան:

Ոստիկանութեան (բոլիս) նախորդ պաշտօնեայ Մէհմէտ փաշան Կամասկոսի ընդհանուր կառավարիչ կարգեցաւ փոխանակ Լալի Սուլիս փաշային, որուն Գրասիդին ընդհանուր կառավարչութիւնը յանձնուեցաւ:

Վապուլի էֆէնտին, որ արտաքին գործոց պաշտօնէին խորհրդական (միւսթէշար) է, Բարձրագոյն Դրան արտաքին կարգի գործակալ անուանեցաւ Լստրեայ մէջ, խորհրդականի պաշտօնը միշտ իւր վրայ պահելով: Այս ատիւ Վապուլի էֆէնտին Պաշա կոչուած բարձր աստիճանը ընկալաւ:

Կայսերական տպագրատան և Թագաւորի վաշայի պաշտօնական լրագրոյն կառավարութիւնը Հասարակաց կրթութեան պաշտօնեայ Վէմալ էֆէնտին յանձնուեցաւ:

Ըստաքին գործոց խորհրդականի պաշտօնը մինչև Վապուլի էֆէնտին վերադարձը, Սայիտ էֆէնտին պիտի վարէ, որ արդարութեան բարձրագոյն ատեւնին անդամ է:

Պարսից Հասին արտաքին կարգի գեւալան Մէհմէտ Բահմի խանը ուրբաթ օրը մեկնեցաւ Թէհրէն վերադառնալու:

Օսմանեան փառքի նաւատորմով, բաղկացեալ երկու շոգեշարժ ֆուկաթէ և մէկ շոգեշարժ գործիքէ, անցեալ շաբթու մեկնեցաւ Դերիական ծովը երթալու, ուր երթեկութիւն պիտի ընէ առայժմ վաւ պահպանութեան: Զիշեալ նաւուց մէջ պատերազմի և սննդեան պաշարներ կան Սքոտլանդի և Լաքսի բերդապահ զօրաց համար:

Հերսէկովիայէն հասած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ ապստամբները Սակուզայի և Դրէպի մէջ տեղը զօրաւոր դիրք մը բռնած են, մեծ զօրապետ Լամբի փաշային զինուորական գործողութիւնները արդիւնէն համար:

Լամբի փաշային հրամանաց համեմատ, Տերքիլ փաշան բաւական զօրքով ճանապարհ ելաւ և արդէն Դրէպի քաղաքը հասած է, ուսկից կը պատրաստուի ապստամբաց վրայ յարձակելու իրենց բռնած դիրքէն հալածելու համար զանոնք:

Լոնտոնէն Զոնուարի 15-27 ամսաթուով կը գրեն թէ ներքնածովեան հեռագրական զօն անդադրական ընկերութիւնը մօտեցաւ յառաջիկա ամիսի յուլիսին, հարկաւոր եղած նորոգութիւնները ընելու համար Վէլիպուլէն մինչև Վիտու կողին: Ուստի կը յուսացուի թէ շուտով հեռագրական հաղորդակցութիւնը պիտի հաստատուի մէջ Վէլիպուլի և Վիտուի, և հետեւեալ 'ի մէջ Վ. Պոլսոյ, Սմիրնայի և բոլոր Զոնաստանի:

Վանի մի օրէ 'ի վեր Պէյօղլուի մէջ 20 ֆաւնի կեղծ ոսկի գրաններ կը տեսնուին, որոնք այնպիսի վարպետութեամբ շինուած են, կըսուի, որ գոնաւորին է յոյժ ճանաչելը: Այսու ամենայնիւ եթէ ձայնին ուղարկութիւն մատուցուի, շուտով կ'իմացուի կեղծ (գալ) ըլլալը:

Վիրակի գիշեր Պաքէ Գարուսի ըստած թաղը ֆէս վաճառող Հայու մը խանութը բացին գողերը և 300ի չափ ֆէս վերցուցին:

Դժբաղդութեամբ այսպիսի դողութիւններ անդաւաւ են Վ. Պոլսոյ մէջ և անոր արուարձանները:

Պէյօղլուի Հայոց թաղերն օր ըստ օրէ ամեն կերպիւ յառաջ երթալու վերայ է և անոր գերասա-

նաց յաջողութիւնը դողութեան արժանի է կըսեն:

Միջադիւղի մէջ ևս շարաթը երկու անգամ հայերէն թատրոններէն կըլլան և բազմաթիւ հանգիստ տեսներ կը գտնուին միշտ:

Բարձրագոյն Կոնուր աղին մեղադարձութիւնը որոշեց, որ յետ այսօրիկ բոլոր օսմանեան երկիրներուն մէջ 'ի հաշիւ կառավարութեան պիտի ծախուի օխան քան փարայի: Հաշիւ կըլլայ որ այս մեղադարձութեան տարին 56 միլիոն զուգուշ չափ մարդը եկամուտ պիտի ըլլայ կայսերական դանձուն այնինչ յառաջագոյն աղին տուրքէն հաղիւ թէ 5 միլիոն զուգուշ կըմտնէր կայսերական դանձը:

ՔԱՆԱԳԱՆԱԼԻ ԴԵՂ

Զմիւռնիա, 27 Յունուարի:

Նահանգի ընդհանուր կառավարիչ Մէհմէտ Բէլիս փաշան շորքարթի օրը Օլէկ անուն Ռուսաց ֆուկաթը գնաց 'ի հատուցումն այցելութեան, զոր յիշադրատեւ լրագրական նաւուն հրամանատար մօսիւ Ստորիկիւր Ըրաձէր Նորին Վանութեանը:

Մէհմէտ Բէլիս փաշան մեծ յարգանք ընդունուեցաւ Ռուսաց հրամանատարին և մեկնելու ժամանակը 19 թնդանօթ արձակմամբ ողջունեցաւ:

Մեր վեհաժողով ընդհանուր կառավարչին խնամքը մինչև ցայսօր Իզմիրէն Կոստանդնուպոլիս յոգարկուած պատրաստ գրամոց դուրսը գրեթէ 6000 օսմանեան լիւսայի կը հասնէ, փոխանակ քայմից որ բաժնուցաւ օսմանեան հարստակաց մէջ: Նորին Վանութեանը հոգ կը տանի միայնալը ևս օր յառաջ յուղարկելու, որ 4000 լիւսայի չափ է:

Իզմիրի նահանգական մեծ ժողովը Բարձրագոյն Դրան երաժ հրամանացը համեմատ, յանձնաժողով մի կարգի 'ի ընտրութիւն հաշուետուարաց նախարդ Լալիսի միւսիւրի Խարաշիմ էֆէնտին:

Յայտնի է որ յիշադ պաշտօնատարին զէմամն կողմէն գանդաւ կըլուծէր, և անոր ընթացքը յայտնապէս և ընդհանրապէս կըլուծուէր զատարարութիւնէն:

Մեծին Բրիտանիոյ թագաւորական դահլիճ ժողովը բարձրագոյն կապիտի իշխանը, որ մօտերս Ստորիկ ճանապարհորդութիւն պիտի ընէ, սուր Երուսաղէմ ևս այցելութեան պիտի երթայ: Կրտսէ նաև թէ Նորին արքայազուն Բարձրութեանը Կոստանդնուպոլիս ալ պիտի երթայ, յիշադ մայրաքաղաքին հնութիւնները տեսնելու:

Մօսկա տը Պուլով սկսեալ, որուն յանձնուած է Բրուսիոյ հիւստոսի պաշտօնը Իզմիրի մէջ, երկի հաստ 'ի քաղաքս Կոստանդնուպոլիսն դադար:

Գաղղիոյ օրէնադիր խորհրդարանաց նիստը Յունուարի 15-27ին սովորական հանդիսութեամբ բացուեցաւ, Կրտսէ կայսրը այս բարեկամէն առթիւ երկար ու պատուական գահախոսութիւն մի ըրաւ, որուն մէջ Խաղղիոյ վրայք այսպիս խօսեցաւ:

«Ճանաչեցի և ընդունեցի Խաղղիոյ թագաւորութիւնը հոստատունը դիւանագործ կամը նպատաստանաց ըլլալու համակրական և անհաշակը խրատներով, առ 'ի միտքանիւ երկու բան, որոց ընդդիմադրութիւնը ամեն տեղ ժողովրդաց միտքը և խղճմունքը կըլուծուի»:

Ուրախ սրտով կը ընտանացանի թէ քաղաքիս Հայոց թաղերն յառաջադիմութեան և յաջողութեան չափի մէջ կըլլան, ու Վասպուրական ընկերութիւնը որ հաստատուած է գայն, հասարակաց համակրութիւնը օր ըստ օրէ ձեռք բերելու վրայ է իւր խաղաղակէր և բազմարար ընթացքովը:

Անցեալ շաբթու Վերդիկայի ողբերգութիւնը երկու անգամ ներկայացուցին, և երկու անգամն ալ թատրոնը լիցուեց հանդիսատեսներով, որոնք ստեղծ ծախս հարսութեամբ իրենց գահախոսութիւնը յայտնեցին: Վերջին անգամին, նահանգի վեհաժողով ընդհանուր կառավարիչը իւր ներկայութեամբ հաճեցաւ պատուելի Հայոց թաղերն և քաղաքիկ հայկազուններուն:

Բանասիրական և աւետարական կիսամիտայ նոր հանդէս մի մօտերս պիտի հրատարակուի Իզմիրի մէջ Գարուս Հայաստանի տնտեսը, որուն յաջորդութեան և մանաւանդ յարստութեան կըլլան կըլլան:

Այս նոր հրատարակելի հանդիսով, քաղաքին մէջ հրատարակուած դրամին հանդիսով թիւը շուրջ հարիւր կը հասնէ, որ ևս Միտրիս Սանկապուրիս, Գաղղի, Յաւերժական, և Գարուս Հայաստանի:

Կոստանդնուպոլիս կըլլան, թէ մօտերս կանոնադրութիւն մի պիտի հրատարակուի Վասպայի անիկի կոչուած կայսերական գրողներ թիւից վրայք, որոց զործածութիւնը մեծապէս պիտի ընդարձակուի կրտսէ:

Այսօր լրագրոյն մամուլը դնելու ժամանակին, հետեալ տոմարը ընկալաւ 'ի հրատարակութիւնը:

Յարգոյ խմբագիր,

Իզմիր, 27 Յունուար 1862:

Հաճախեք ձեր արժանապարգ լրագրոյն միջոցաւ ծանուցանել թէ հրատարակուի 'ի պաշտօնին, զոր Գարուս քական ժողովը յանձնած է ինձ, իրեւ անդամ Երուսաղէմ կան խորհրդոյն:

ՍՄԻՐՆԱՆՆԱԼԻ ԴԵՂ

ՔԱՆԱԳԱՆԱԼԻ ԴԵՂ

Սպիտակ Թոմարի Հոգեւոր:

Կրտսէ Թէ մարդկային մոաց ամեն արտադրութիւնները ժամանակ մը տեւելէ ետեւ, նոր գիւտեր անոնց տեղը կը բռնեն: Բայց այս խօսքը այս դէպքին չկրարէր լինել: Վասնզի օրուան մը համար չէ այլ մշտապէս և անոր ներգործութիւնը ըստորում արեան մէջ եղած հիւանդութեանց արմատները կըլլան և բժշկութեան արհեստն ալ անկէջ աւելի բան մը չկրար ձեռք բերել: Այս սպիտակ Թոմարի մոաց և մարմնոց մանրամասնութիւն մեզին անցնելով, ինչպէս որ Գուր Ծակալից բանէ մը կանցնի, կերթայ կըլլան խոյ պարանոցի, օձիկ, ուսուցչի և քաղցիկ ըստած ակտերան արմատը, նմանապէս գէշ վերաց և պաշարներու ճանաչողաց որ արեան շրջապէս թիւնը կաւեն, և անոնց ապակաւութիւնը անհետ կ'ընեն:

Յաւ սրունից:

Հոլոթեյի սպիտակ ամեն դէպքերու մէջ կը բժշկէ սրունից (պարտը) ցաւերը թէ և քան տարուան ըլլայ: Ուրիշ կարծի գոնաթափ և ուսուցած ըլլայ մարմինը, այս ակտը չկրար դիմաւ, եթէ յիշեալ սպիտակ օրը երկու անգամ առատապէս դրուի ցաւած տեղը և աղի մը շփուի: Գետոնայի սպիտակին լաթի մը վրայ շառիկէ քսելով ցաւած տեղը ծափելու է: Այս կերպիւ եթէ շարունակ հոգ տարուի, վատառողջ հիւանդը ցուրտ կ'ընէ: Վերջերս քիչ ժամանակ ուսն մէջ յարմարաց անոնց կը բժշկուին և սրունից միւս մասերը իրենց բնական երեւոյթը դարձեալ կը տանան:

Նիւ վեր, խոյ և քաղցիկ:

Խոյ պարանոցի, և ուրիշ խոցերը, որչափ և հնացեալ ըլլան, շուտով կը բժշկուին Հոլոթեյի սպիտակ և դեղա-հատերը գործածելով: Այս դէպքին ներգործութիւնը պաշարաց և շարաւակի քաղցիկաց վրայ գրեթէ հրաշալի է: քանզի առիւ բերանը անոնց վրային կը հասնէ լիւթի մը որ զետեղ կըլլանք ընդ միշտ և հետեւեալ կը բժշկէ զանոնք:

Կծկումն ջրաց և կարծրութիւն 'ի յօդաւորութիւն (օխաք երկր):

Այս ակտերն ևս շուտով կը բժշկուին Հոլոթեյի սպիտակով, որ իւր ներգործութեամբ երեւելի հանգիստացաւ նաև անդամալուծութեան շատ դէպքերու մէջ:

Տեւտեւութիւն:

Այս սպիտակին տեւտեւութեան (մայսքը) ամենին վտանգաւոր դէպքերը կը բժշկէ, եթէ գործածեն զայն ինչպէս որ պատուիրեալ է ծանուցագրոյն մէջ:

Սորթային հիւանդութիւն:

Խաղաղարանները (գաղարքը), չոր արտաքին յարակիցները և մարդոց մօրթայն ամեն գրգռութիւնները անկեր ոյժ կըլլան քանի մը անգամ այս սպիտակին քսելով: Գուրս տալ տակաւ բար արտադրութեան պակասութեան կըլլան ծախսի և ըստորում այս սպիտակին ներս մտնելով կըլլան անմիջապէս մարմնին ծակաթիւն և կըլլան գործարարութիւն, առ կեպիւ հիւանդութիւնը անհետ կըլլայ: Այն տիկիները, որոց երեսը և քաղցիկները աղի զայնեալ են մօրթային հիւանդութիւններով, կրնան առ միջոցաւ ցիւ զօրաւոր դեղը գործածելով, շուտով անհետ ընել նայն աղի կեղծութիւնները և դարձեալ ձեռք բերել մօրթայն բնական դոյնը և կախութիւնը:

Այս սպիտակին յատկապէս օգտակար է հետեւեալ ակտից: Ուսուցչի, Բաղդիկ (Ներքին): Կոտուածք Գետուած կամ կծկումն միմանց կամ ջրաց (անիւր չէրիմակ): Խոյ ուրից (նաւոր): Խօթութիւնը մօրթայ Զօրացաւութիւն: Խաղաղարան (պան): Զրգողութիւն (սրգա): Կեղաբերան և լայնախոր վեր (Ֆիւթիւ): Ուսուցաւութիւն (նիգրիս): Սերմանակութեան (պէլ սօվալը): Բոս: Լեւգի հիւանդութիւն: Խոյ պարանոցի: Յաւ պարանոցի: Արմոյկտեան ակտ: Կոլ ցաւալին (թիւ տուրքեօ):

Այս սպիտակին, որ կը շինուի նոյն իսկ հարկոյն անձնական վերակացութեամբ անոր ընդհանուր գործարանաց մէջ, կը ծախուի 'ի լոնտոն ՍԵՔՏԱ Կոլուած Թաղը թիւ 244. և 'ի Նոր Երրգ Սալիսէն Լէն Թաղը թիւ 80: Իսկ ուրիշ կըլլան, իւր գործարարաց քով կըլլան ևս: Երկու անգամ անոնց անհետ կ'ընեն են: Իզմիր, Երուս Երուսի, և մօսկա Բոլի բժշկը, որ Գարուսի արմատն անուն գեղարմատի խանութին տեսնէ: Կ. Պոլսի Վ. Սմիրնայի և Փ. Տեւտուտայի, Աղբ. անդրակի Փ. Բերքի, Իստիլի Կոլուորի, Բիւս կողին Տ. Սմիրնայի, Սալիսէն Ե. Սիւր, Պաքէ Երուս Կոլուոր: Զիշեալ սպիտակին տուրքը զանազան մեծութեամբ են և կըլլան 9, 22, 33, 88, 176 և 264 զուգուշ իւրաքանչիւրը, և ամեն մեկուն մէջ հայերէն լեզուաւ ծանուցագիր մը կայ, որ այս սպիտակին գործածութեան վրայք մարտաճան տեղեկութիւններ կուտայ:

Խմբագիր-տէր Խաղաք:

Գ. Կ. Վ. Վալդալիս: